

ЛЬВІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ МЕДИЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ДАНИЛА ГАЛИЦЬКОГО

Кафедра оториноларингології

НАВЧАЛЬНА ПРОГРАМА ДИСЦИПЛІНИ
Оториноларингологія
ОК 35

підготовки фахівців другого (магістерського) рівня вищої освіти
галузі знань 22 «Охорона здоров'я»
спеціальності 222 Медицина

Обговорено та ухвалено
на методичному засіданні кафедри
оториноларингології
Протокол № 12
від "8" червня 2023р.
Завідувач кафедри
оториноларингології

доцент Оксана МОСКАЛИК

Затверджено
профільною методичною комісією
з хірургічних дисциплін
Протокол № 20
від "27" квітня 2023р.
Голова профільної методичної
комісії

професор Віктор АНДРІЮЩЕНКО

Зміни та доповнення до програми навчальної дисципліни

«Оториноларингологія» на 2024-2027 н.р.

№з./п.	Зміст внесених змін	Дата і № протоколу засідання кафедри	Примітки

РОЗРОБНИКИ ПРОГРАМИ:

кафедра оториноларингології ЛНМУ імені Данила Галицького

О.Є. Москалик, завідувач кафедри, доцент, кандидат медичних наук;

А.В. Цимар, доцент, кандидат медичних наук;

А.Ю. Баріляк, доцент, кандидат медичних наук;

О.О. Семенюк, доцент, кандидат медичних наук;

О.В. Чорній, асистент, кандидат медичних наук.

РЕЦЕНЗЕНТИ:

кафедра хірургічної стоматології та щелепно-лицевої хірургії

ЛНМУ імені Данила Галицького

Р.З. Огоновський, професор, доктор медичних наук;

кафедра оперативної хірургії з топографічною анатомією

ЛНМУ імені Данила Галицького

З.З. Масна, професор, доктор медичних наук.

ВСТУП

Програма вивчення навчальної дисципліни «Оториноларингологія»

відповідно до Освітньо-професійної програми «Медицина»

Стандарту вищої освіти *другого (магістерського) рівня*

галузі знань 22 «Охорона здоров'я»

спеціальності 222 «Медицина»

Опис навчальної дисципліни (анотація)

Вивчення навчальної дисципліни «Оториноларингологія» здійснюється на 4 році навчання, впродовж двох семестрів у закладі вищої освіти (ЗВО) у галузі охорони здоров'я. Програма дисципліни «Оториноларингологія» складається з одного розділу, до складу якого входять блоки 4-х змістових розділів.

«Оториноларингологія»- клінічна дисципліна, яка вивчає анатомію, фізіологію та патологію вуха, верхніх дихальних шляхів і суміжних з ними ділянок. Важливість і необхідність її викладання на завершальному етапі підготовки лікаря обумовлена тим, що хвороби верхніх дихальних шляхів стоять на одному з перших місць серед хвороб людини і становлять біля 15% всіх звертань до медичних установ. Крім того, своєчасне лікування ЛОР- хвороб є профілактикою різноманітної патології внутрішніх органів, сприяє запобіганню таких важких хронічних хвороб, як ревматизм, поліартрит, пієлонефрит, холецистит, патології судин, нервової системи, органу зору і тим самим зумовлює збереження працездатності та довголіття. З 2019 року актуальним питанням в оториноларингології є гостра респіраторна хвороба COVID-19, спричинена коронавірусом SARS-CoV-2", одним з симптомів якої є порушення нюху. В 2022 році враховуючи військові дії в Україні виникли питання і обговорення тем про надання невідкладної медичної допомоги населенню під час воєнних дій.

Структура навчальної дисципліни	Кількість кредитів, годин, з них			Рік навчання семестр	Вид контролю	
	Всього	Аудиторних				СРС
		Лекцій (годин)	Практичних занять (год.)			
Назва дисципліни: оториноларингологія Змістових розділів 4	3 кредити / 90 год.	8	37	45	4 курс (7, 8 семестр) Диференціальний залік	
за семестрами						
Змістовий розділ 1	кредитів / год.				семестр	залік іспит
Змістовий розділ 2	кредитів / год.				семестр	залік іспит

Предметом вивчення навчальної дисципліни є клінічна анатомія, фізіологія, методи дослідження ЛОР-органів, етіологія, патогенез, діагностика та лікування найбільш поширених хвороб ЛОР-органів.

Міждисциплінарні зв'язки:

- медичної і біологічної фізики: пояснювати фізичні основи діагностичних і фізіотерапевтичних (лікувальних) методів, що застосовуються у медичній апаратурі (ПН.045); трактувати загальні фізичні та біофізичні закономірності, що лежать в основі життєдіяльності людини (ПН.048);
- анатомії людини: визначити топографо-анатомічні взаємовідносини органів і систем людини (ПН.019); інтерпретувати статеві, вікові та індивідуальні особливості будови організму людини (ПН.033);
- мікробіології, вірусології та імунології: інтерпретувати біологічні властивості патогенних та непатогенних мікроорганізмів, вірусів та закономірності їх взаємодії з макроорганізмом, з популяцією людини і зовнішнім середовищем (ПН.024); трактувати основні механізми формування імунної відповіді організму людини (ПН.052);
- гістології, цитології та ембріології: трактувати мікроскопічну будову різних органів людини в аспекті взаємозв'язків тканин, що входять до їх складу в різні вікові періоди, а також в умовах фізіологічної та репаративної регенерації (ПН.051);
- фізіології: аналізувати стан сенсорних процесів у забезпеченні життєдіяльності людини (ПН.012); пояснювати фізіологічні основи методів дослідження функції організму (ПН.037);
- внутрішніх хвороб: визначати тактику ведення хворого при найбільш поширених терапевтичних хвороб (ПП.053); ставити діагноз і надавати екстрену допомогу при основних невідкладних станах у клініці внутрішніх хвороб (ПП.085);
- хірургії: надавати невідкладну медичну допомогу при найбільш поширених хірургічних хвороб (ПП.034); планувати обстеження хворого, інтерпретувати результати лабораторних та інструментальних досліджень при найбільш поширених хірургічних хворобах і їх ускладненнях (ПП.035);
- патоморфології: трактувати етіологію, патогенез та морфологічні зміни на різних етапах розвитку хвороби, структурні основи видужання, ускладнень та наслідків хвороб (ПП.263);
- патофізіології: інтерпретувати причини, механізми розвитку та прояви типових патологічних процесів (ПП.208);
- радіології: обирати оптимальний метод променевого дослідження для виявлення функціонально-морфологічних змін при патології різних органів та систем (ПП.214);
- неврології: визначати основні симптоми і синдроми ураження різних відділів нервової системи (ПП.118);
- офтальмології: ставити попередній діагноз найбільш поширених очних хвороб і пошкоджень (ПП.257);
- фтизіатрії: планувати схему обстеження хворого на туберкульоз, аналізувати отримані дані та визначати режими лікування хворих із різними клінічними формами туберкульозу (ПП.076) й інтегрується з цими дисциплінами.

1. Мета та завдання навчальної дисципліни

1.1. Метою викладання навчальної дисципліни «Оториноларингологія» є оволодіння методами діагностики, лікування та профілактики ЛОР-хвороб, насамперед найбільш розповсюджених.

Для досягнення цієї навчальної мети студент повинен знати: клінічну анатомію та фізіологію ЛОР-органів і сучасні методи їх дослідження: етіологію, патогенез, клініку, методи лікування та профілактики хвороб носа, приносних пазух, глотки, гортані, зовнішнього, середнього та внутрішнього вуха, а також викликаних ними ускладнень.

1.2. Основними завданнями вивчення дисципліни «Оториноларингологія» є вивчення анатомії, фізіології та патології вуха, верхніх дихальних шляхів і суміжних з ними ділянок.

1.3. Компетентності та результати навчання, формуванню яких сприяє дисципліна (взаємозв'язок з нормативним змістом підготовки здобувачів вищої освіти, сформульованим у термінах результатів навчання у Стандарті вищої освіти).

Згідно з вимогами Стандарту вищої освіти дисципліна забезпечує набуття студентами компетентностей:

Інтегральна компетентність:

- Здатність розв'язувати складні задачі, у тому числі дослідницького та інноваційного характеру у сфері медицини.
- Здатність продовжувати навчання з високим ступенем автономії.

Загальні компетентності (ЗК):

ЗК 1. Здатність до абстрактного мислення, аналізу та синтезу.

ЗК 2. Здатність вчитися і оволодівати сучасними знаннями.

ЗК 3. Здатність застосовувати знання у практичних ситуаціях.

ЗК 4. Знання та розуміння предметної галузі та розуміння професійної діяльності.

ЗК 5. Здатність до адаптації та дії в новій ситуації.

ЗК 6. Здатність приймати обґрунтовані рішення.

ЗК 7. Здатність працювати в команді.

ЗК 8. Здатність до міжособистісної взаємодії.

ЗК 9. Здатність спілкуватись іноземною мовою.

ЗК 10. Здатність використовувати інформаційні і комунікаційні технології.

ЗК 11. Здатність до пошуку, опрацювання та аналізу інформації з різних джерел.

ЗК 12. Визначеність і наполегливість щодо поставлених завдань і взятих обов'язків.

ЗК 13. Усвідомлення рівних можливостей та гендерних проблем.

ЗК 14. Здатність реалізувати свої права і обов'язки як члена суспільства, усвідомлювати цінності громадянського (вільного демократичного) суспільства та необхідність його сталого розвитку, верховенства права, прав і свобод людини і громадянина в Україні.

ЗК 15. Здатність зберігати та примножувати моральні, культурні, наукові цінності і досягнення суспільства на основі розуміння історії та закономірностей розвитку предметної області, її місця у загальній системі знань про природу і суспільство та у розвитку суспільства, техніки і технологій, використовувати різні види та форми рухової активності для активного відпочинку та ведення здорового способу життя.

Спеціальні (фахові, предметні) компетентності (ФК)

ФК 1. Здатність збирати медичну інформацію про пацієнта і аналізувати клінічні дані.

ФК 2. Здатність до визначення необхідного переліку лабораторних та інструментальних досліджень та оцінки їх результатів.

ФК 3. Здатність до встановлення попереднього та клінічного діагнозу захворювання.

ФК 4. Здатність до визначення необхідного режиму праці та відпочинку при лікуванні та профілактиці захворювань.

ФК 5. Здатність до визначення характеру харчування при лікуванні та профілактиці захворювань пацієнтів.

ФК 6. Здатність до визначення принципів та характеру лікування та профілактики захворювань.

ФК 7. Здатність до діагностування невідкладних станів.

- ФК 8.Здатність до визначення тактики та надання екстреної медичної допомоги.
- ФК 9.Здатність до проведення лікувально-евакуаційних заходів.
- ФК 10.Здатність до виконання медичних маніпуляцій.
- ФК 11.Здатність розв'язувати медичні проблеми у нових або незнайомих середовищах за наявності неповної або обмеженої інформації з урахуванням аспектів соціальної та етичної відповідальності.
- ФК 12. Здатність до визначення тактики ведення фізіологічної вагітності, фізіологічних пологів та післяпологового періоду. Навички консультування з питань планування сім'ї та підбору методу контрацепції.
- ФК 13.Здатність до проведення санітарно-гігієнічних та профілактичних заходів
- ФК 14.Здатність до планування і проведення профілактичних та протиепідемічних заходів щодо інфекційних хвороб.
- ФК 15.Здатність до проведення експертизи працездатності.
- ФК 16.Здатність до ведення медичної документації, в тому 13 числі електронних форм.
- ФК 17.Здатність до оцінювання впливу навколишнього середовища, соціально-економічних та біологічних детермінант на стан здоров'я індивідуума, сім'ї, популяції.
- ФК 18.Здатність до проведення аналізу діяльності лікаря, підрозділу, закладу охорони здоров'я, забезпечення якості медичної допомоги і підвищення ефективності використання медичних ресурсів
- ФК 19.Здатність до організації та інтеграції надання медичної допомоги населенню та проведення маркетингу медичних послуг.
- ФК 20.Здатність до проведення епідеміологічних та медико-статистичних досліджень здоров'я населення; обробки соціальної, економічної та медичної інформації.
- ФК 21.Зрозуміло і неоднозначно доносити власні знання, висновки та аргументацію з проблем охорони здоров'я та дотичних питань до фахівців і нефахівців, зокрема до осіб, які навчаються.
- ФК 22.Здатність управляти робочими процесами у сфері охорони здоров'я, які є складними, непередбачуваними та потребують нових стратегічних підходів.
- ФК 23.Здатність розробляти і реалізовувати наукові та прикладні проекти у сфері охорони здоров'я.
- ФК 24.Дотримання етичних принципів при роботі з пацієнтами, лабораторними тваринами.
- ФК 25.Дотримання професійної та академічної доброчесності, нести відповідальність за достовірність отриманих наукових результатів.

Деталізація компетентностей відповідно до дескрипторів НРК у формі «Матриці компетентностей».

Матриця компетентностей

№	Компетентність	Знання	Уміння	Комунікація	Автономія та відповідальність
1.	Здатність до абстрактного мислення, аналізу та синтезу.	Мати спеціалізовані концептуальні знання, набуті у процесі навчання з дисципліни.	Вміти розв'язувати задачі і проблеми, які виникають у професійній діяльності.	Зрозуміле і недвозначне донесення власних висновків, знань та пояснень.	Відповідати за прийняття рішень, завдань у складних умовах.
2.	Здатність вчитися і оволодівати сучасними знаннями.	Мати знання із структури професійної діяльності. Удосконалювати знання.	Вміти здійснювати професійну діяльність, що потребує оновлення та інтеграції знань.	Здатність ефективно формувати комунікаційну стратегію у професійній діяльності.	Нести відповідальність за професійний розвиток, здатність до подальшого професійного навчання з високим рівнем автономності.
3.	Здатність застосовувати знання у практичних ситуаціях.	Мати спеціалізовані концептуальні знання, набуті у процесі навчання.	Вміти розв'язувати задачі і проблеми, які виникають у практичних ситуаціях.	Здатність формувати комунікаційну стратегію у професійній діяльності.	Відповідати за прийняття рішень у практичних ситуаціях.
4.	Знання та розуміння предметної галузі та розуміння професійної діяльності.	Мати спеціалізовані концептуальні знання професійної діяльності набуті у процесі навчання.	Вміти розв'язувати задачі і проблеми, які виникають у професійній діяльності.	Здатність формувати комунікаційну стратегію у професійній діяльності.	Відповідати за прийняття рішень і розуміти складні умови.
5.	Здатність до адаптації та дії в новій ситуації.	Мати знання із структури професійної діяльності. Адаптуватись у новій ситуації.	Вміти здійснювати професійну діяльність, що потребує оновлення та інтеграції знань.	Здатність формувати комунікаційну стратегію у професійній діяльності при новій ситуації.	Відповідати за прийняття своїх рішень у складних умовах і нових ситуаціях.
6.	Здатність приймати обґрунтовані рішення.	Мати знання із структури професійної діяльності, приймати обґрунтовані рішення.	Вміти здійснювати професійну діяльність, що потребує оновлення знань.	Використовувати спілкування та навички міжособистісної взаємодії.	Нести відповідальність за вибір та тактику способу комунікації.
7.	Здатність працювати в команді.	Знати тактики та стратегії спілкування, закони та способи комунікативної	Вміти обирати способи та стратегії спілкування для забезпечення	Використовувати стратегії спілкування та навички	Нести відповідальність за спосіб комунікації.

		поведінки.	ефектиної командної роботи	міжособистісної взаємодії.	
8.	Здатність до міжособистісної взаємодії.	Мати знання із структури професійної діяльності та способи комунікативної поведінки.	Вміти здійснювати професійну діяльність, що потребує оновлення знань і взаємодії.	Використовувати стратегії спілкування та міжособистісної взаємодії.	Нести відповідальність за вибір та спосіб комунікації.
9.	Здатність спілкуватися іноземною мовою.	Мати базові знання іноземної мови.	Вміти застосовувати іноземну мову.	Використовувати у спілкуванні іноземну мову у професійній діяльності.	Нести відповідальність за розвиток професійних знань.
10.	Здатність використовувати інформаційні і комунікаційні технології.	Мати знання в галузі інформаційних і комунікаційних технологій, що застосовуються у професійній діяльності.	Вміти використовувати інформаційні та комунікаційні технології у професійній галузі, що потребує оновлення та інтеграції знань.	Використовувати інформаційні та комунікаційні технології у професійній діяльності.	Нести відповідальність за розвиток, оновлення професійних знань та умінь.
11.	Здатність до пошуку, опрацювання та аналізу інформації з різних джерел.	Мати знання із структури професійної діяльності. Проводити аналіз інформації з різних джерел.	Вміти здійснювати професійну діяльність, що потребує оновлення та інтеграції знань.	Використовувати інформаційні та комунікаційні технології у професійній діяльності.	Нести відповідальність за розвиток професійних знань та умінь. Проводити аналіз інформації з різних джерел.
12.	Визначеність і наполегливість щодо поставлених завдань і взятих обов'язків.	Знати обов'язки та шляхи виконання поставлених завдань.	Вміти визначити мету та поставленні завдання, бути наполегливим та сумлінним при виконанні обов'язків.	Встановлювати міжособистісні зв'язки для ефективного виконання поставлених завдань та обов'язків.	Відповідати за виконання поставлених завдань та обов'язків.
13.	Усвідомлення рівних можливостей та гендерних проблем	Знати обов'язки та шляхи виконання поставлених завдань.	Вміти визначити мету та поставленні завдання.	Встановлювати міжособистісні зв'язки для ефективного виконання поставлених завдань та обов'язків.	Відповідати за виконання поставлених завдань та обов'язків.
14.	Здатність реалізувати свої права і обов'язки як	Знати обов'язки та шляхи виконання поставлених завдань.	Вміти визначити мету та поставленні завдання.	Встановлювати міжособистісні зв'язки для ефективного	Відповідати за виконання поставлених завдань та

	<p>члена суспільства, усвідомлювати цінності громадянського (вільного демократичного) суспільства та необхідність його сталого розвитку, верховенства права, прав і 12 свобод людини і громадянина в Україні</p>			<p>виконання поставлених завдань та обов'язків.</p>	<p>обов'язків.</p>
15.	<p>Здатність зберігати та примножувати моральні, культурні, наукові цінності і досягнення суспільства на основі розуміння історії та закономірностей розвитку предметної області, її місця у загальній системі знань про природу і суспільство та у розвитку суспільства, техніки і технологій, використовувати різні види та форми рухової активності для активного відпочинку та ведення</p>	<p>Знати обов'язки та шляхи виконання поставлених завдань.</p>	<p>Вміти визначити мету та поставлені завдання.</p>	<p>Встановлювати міжособистісні зв'язки для ефективного виконання поставлених завдань та обов'язків.</p>	<p>Відповідати за виконання поставлених завдань та обов'язків.</p>

	здорового способу життя.				
Спеціальні (фахові, предметні компетентності)					
1.	Здатність збирати медичну інформацію про пацієнта і аналізувати клінічні дані.	Знати методики проведення обстеження (описати і зібрати скарги, анамнез хвороби життя пацієнта, провести діагностику, призначити лікування	Вміти оцінювати результати обстеження ЛОР-органів.	Дотримуватись вимог етики, біоетики та деонтології у своїй фаховій діяльності.	Відповідати за якісне виконання поставлених завдань.
2.	Здатність до визначення необхідного переліку лабораторних та інструментальних досліджень та оцінки їх результатів.	Знати методики проведення обстежень та лабораторних досліджень.	Вміти аналізувати результати лабораторних та інструментальних досліджень.	Обґрунтовано призначати та оцінювати результати обстежень та лабораторних досліджень у практиці отоларинголога.	Нести відповідальність за прийняття рішення щодо оцінювання результатів лабораторних досліджень.
3.	Здатність до встановлення попереднього та клінічного діагнозу захворювання	Знати методики обстеження (описати і зібрати скарги, анамнез хвороби життя пацієнта, провести обстеження.)	Вміти аналізувати і оцінювати результати обстеження ЛОР-органів, методи діагностики.	Обґрунтовано проводити обстеження пацієнта, встановити клінічний діагноз захворювання.	Нести відповідальність за розвиток професійних знань та умінь при обстеженні ЛОР-органів.
4.	Здатність до визначення необхідного режиму праці та відпочинку при лікуванні та профілактиці захворювань.	Знати (описати і зібрати скарги, анамнез хвороби життя пацієнта, провести обстеження, призначити лікування.	Вміти аналізувати і оцінювати результати обстеження ЛОР-органів, призначити лікування.	Обґрунтовано проводити обстеження пацієнта, встановити клінічний діагноз, призначити лікування.	Нести відповідальність за розвиток професійних знань та умінь
5.	Здатність до визначення характеру харчування при лікуванні та профілактика захворювань.	Знати (описати і зібрати скарги, анамнез хвороби життя пацієнта, провести обстеження, призначити лікування.	Вміти аналізувати і оцінювати результати обстеження ЛОР-органів, призначити лікування.	Обґрунтовано проводити обстеження пацієнта, встановити клінічний діагноз, призначити лікування.	Нести відповідальність за розвиток професійних знань та умінь
6.	Здатність до визначення характеру принципів та	Знати (описати і зібрати скарги, анамнез хвороби життя	Вміти аналізувати і оцінювати результати обстеження ЛОР-	Обґрунтовано проводити обстеження пацієнта, встанов	Нести відповідальність за розвиток професійних

	характеру лікування та профілактика захворювань .	пацієнта, провести обстеження, призначити лікування.	органів, призначити лікування.	ити клінічний діагноз, призначити лікування.	знань та умінь
7.	Здатність до діагностування невідкладних станів.	Знати (описати і зібрати скарги, анамнез хвороби життя пацієнта, провести обстеження, призначити лікування.	Вміти аналізувати і оцінювати результати обстеження ЛОР-органів, призначити лікування.	Обґрунтовано проводити обстеження пацієнта, встановити клінічний діагноз, призначити лікування.	Нести відповідальність за розвиток професійних знань та умінь
8.	Здатність до визначення тактики та надання екстреної медичної допомоги.	Знати методи обстеження (описати і зібрати скарги, анамнез хвороби життя пацієнта, призначити лікування.(знати дози препаратів), надати необхідну допомогу.	Вміти аналізувати і оцінювати результати обстеження ЛОР-органів, діагностувати невідкладні стани, призначити лікування. (знати дози препаратів)	Обґрунтовано проводити обстеження пацієнта, встановити клінічний діагноз, призначити лікування.	Нести відповідальність за розвиток професійних знань та умінь при наданні екстреної медичної допомоги.
9.	Здатність до проведення лікувально-евакуаційних заходів.	Знати методи обстеження (описати і зібрати скарги, анамнез хвороби життя пацієнта, призначити лікування, (виконання маніпуляцій.)	Вміти аналізувати і оцінювати результати обстеження ЛОР-органів, призначити лікування, (виконання маніпуляцій.)	Обґрунтовано проводити обстеження пацієнта, встановити клінічний діагноз, призначити лікування.	Нести відповідальність за розвиток професійних знань та умінь при лікувально-евакуаційних заходах.
10.	Здатність до виконання медичних маніпуляцій.	Знати методи обстеження (описати і зібрати скарги, анамнез хвороби життя пацієнта, провести обстеження, призначити лікування, (виконання маніпуляцій.)	Вміти аналізувати і оцінювати результати обстеження ЛОР-органів, призначити лікування, (виконання маніпуляцій.)	Обґрунтовано проводити обстеження пацієнта, встановити клінічний діагноз, призначити лікування.	Нести відповідальність за розвиток професійних знань та умінь при виконанні медичних маніпуляцій
11.	Здатність розв'язувати медичні проблеми у нових або незнайомих середовищах за наявності	Знати і розв'язувати медичні проблеми у нових або незнайомих середовищах.(скерувати пацієнта при потребі у лікувальний заклад, надати екстренну медичну	Вміти аналізувати і оцінювати результати при розв'язуванні медичних проблем у нових або незнайомих середовищах.	Обґрунтовано оцінити та розв'язувати медичні проблеми з урахуванням аспектів соціальної та	Нести відповідальність за розвиток професійних знань та умінь з урахуванням аспектів соціальної та

	неповної або обмеженої інформації з урахуванням аспектів соціальної та етичної відповідальності.	допомогу.		етичної відповідальності.	етичної відповідальності.
12.	Здатність до визначення тактики ведення фізіологічної вагітності, фізіологічних пологів та післяпологового періоду. Навички консультування з питань планування сім'ї та підбору методу контрацепції.	-	-	-	-
13.	Здатність до проведення санітарно-гігієнічних та профілактичних заходів.	-	-	-	-
14.	Здатність до планування і проведення профілактичних та протиепідемічних заходів щодо інфекційних хвороб.	-	-	-	-
15.	Здатність до проведення експертизи працездатності.	-	-	-	-
16.	Здатність до ведення медичної документації, в	Знати правила та стандарти ведення медичної документації в тому	Вміти вести медичну документацію.	Використовувати стандартні підходи до ведення	Нести відповідальність за правильність

	тому числі електронних форм.	числі електронних форм.		медичної документації.	ведення медичної документації в отоларингології.
17.	Здатність до оцінювання впливу навколишнього середовища, соціально-економічних та біологічних детермінант на стан здоров'я індивідуума, сім'ї, популяції	-	-	-	-
18.	Здатність до проведення аналізу діяльності лікаря, підрозділу, закладу охорони здоров'я, забезпечення якості медичної допомоги і підвищення ефективності використання медичних ресурсів.	-	-	-	-
19.	Здатність до організації та інтеграції надання медичної допомоги населенню та проведення маркетингу медичних послуг.	-	-	-	-
20.	Здатність до проведення епідеміологічних та медико-статистичних досліджень здоров'я населення;	-	-	-	-

	обробки соціальної, економічної та медичної інформації				
21.	Зрозуміло і неоднозначно доносити власні знання, висновки та аргументацію з проблем охорони здоров'я та дотичних питань до фахівців і нефахівців, зокрема до осіб, які навчаються.	Знати свої права і обов'язки.	Вміти визначити мету та поставленні завдання.	Встановлювати міжособистісні зв'язки.	Відповідати за поставлені знання та свої обов'язки.
22.	Здатність управляти робочими процесами у сфері охорони здоров'я, які є складними, непередбачуваними та потребують нових стратегічних підходів	-	-	-	-
23.	Здатність розробляти і реалізовувати наукові та прикладні проекти у сфері охорони здоров'я.	-	-	-	-
24.	Дотримання етичних принципів при роботі з пацієнтами, лабораторними тваринами.	Знати методи етичних принципів при роботі з пацієнтами.	Вміти аналізувати і оцінювати соціальну і медичну інформацію.	Дотримуватись вимог етики, біоетики та деонтології у своїй фаховій діяльності.	Відповідати за якісне виконання поставлених завдань.

25.	Дотримання професійної та академічної доброчесності, нести відповідальність за достовірність отриманих наукових результатів.	Знати методи професійної та академічної доброчесності, нести відповідальність за достовірність отриманих наукових результатів.	Вміти аналізувати і оцінювати професійну доброчесність.	Дотримуватись професійної та академічної доброчесності.	Нести відповідальність за достовірність отриманих наукових результатів.
-----	--	--	---	---	---

Відповідність визначення стандартів результатів навчання та компетентностей.

Код програмного результату навчання(ПРН)	Результат навчання	Код компетентностей (ЗК, ФК)
ПРН1	Мати ґрунтовні знання із структури професійної діяльності. Вміти здійснювати професійну діяльність, що потребує оновлення та інтеграції знань. Нести відповідальність за професійний розвиток, здатність до подальшого професійного навчання з високим рівнем автономності.	ЗК1, ЗК2, ЗК3, ЗК4, ЗК5, ЗК6, ЗК7, ЗК8, ЗК9, ЗК10, ЗК11, ЗК12, ЗК13, ЗК14, ЗК15; ФК1, ФК2, ФК3, ФК4, ФК5, ФК6, ФК7, ФК8, ФК9, ФК10, ФК11, ФК16, ФК21, ФК24, ФК25.
ПРН2	Розуміння та знання фундаментальних і клінічних біомедичних наук на рівні, достатньому для вирішення професійних задач у сфері охорони здоров'я.	ЗК1, ЗК2, ЗК3, ЗК4, ЗК5, ЗК6, ЗК7, ЗК8, ЗК9, ЗК10, ЗК11, ЗК12, ЗК13, ЗК14, ЗК15; ФК1, ФК2, ФК3, ФК4, ФК5, ФК6, ФК7, ФК8, ФК9, ФК10, ФК11, ФК16, ФК21, ФК24, ФК25.
ПРН3	Спеціалізовані концептуальні знання, що включають наукові здобутки у сфері охорони здоров'я і є основою для проведення досліджень, критичне осмислення проблем у сфері медицини та дотичних до неї міждисциплінарних проблем.	ЗК1, ЗК2, ЗК3, ЗК4, ЗК5, ЗК6, ЗК7, ЗК8, ЗК9, ЗК10, ЗК11, ЗК12, ЗК13, ЗК14, ЗК15; ФК1, ФК2, ФК3, ФК4, ФК5, ФК6, ФК7, ФК8, ФК9, ФК10, ФК11, ФК16, ФК21, ФК24, ФК25.
ПРН4	Виділяти та ідентифікувати провідні клінічні симптоми та синдроми; за стандартними методиками, використовуючи дані анамнезу хворого, обстеження хворого, знання про людину, її органи та системи, встановлювати попередній діагноз захворювання.	ЗК1, ЗК2, ЗК3, ЗК4, ЗК5, ЗК6, ЗК7, ЗК8, ЗК9, ЗК10, ЗК11, ЗК12, ЗК13, ЗК14, ЗК15; ФК1, ФК2, ФК3, ФК4, ФК5, ФК6, ФК7, ФК8, ФК9, ФК10, ФК11, ФК16, ФК21, ФК24, ФК25.
ПРН5	Збирати скарги, анамнез життя та захворювання, оцінювати психомоторний та фізичний розвиток пацієнта, стан органів та систем організму; на підставі результатів лабораторних та	ЗК1, ЗК2, ЗК3, ЗК4, ЗК5, ЗК6, ЗК7, ЗК8, ЗК9, ЗК10, ЗК11, ЗК12, ЗК13, ЗК14, ЗК15; ФК1, ФК2, ФК3, ФК4, ФК5, ФК6, ФК7, ФК8, ФК9, ФК10,

	інструментальних досліджень оцінювати інформацію щодо діагнозу із врахуванням віку та статі пацієнта.	ФК11, ФК16, ФК21, ФК24, ФК25.
ПРН6	Встановлювати остаточний клінічний діагноз шляхом прийняття обґрунтованого рішення та аналізу отриманих суб'єктивних і об'єктивних даних клінічного та додаткового обстежень, проводити диференційну діагностику; дотримуватись відповідних етичних і юридичних норм; працювати під контролем лікаря-керівника в умовах закладу охорони здоров'я.	ЗК1, ЗК2, ЗК3, ЗК4, ЗК5, ЗК6, ЗК7, ЗК8, ЗК9, ЗК10, ЗК11, ЗК12, ЗК13, ЗК14, ЗК15; ФК1, ФК2, ФК3, ФК4, ФК5, ФК6, ФК7, ФК8, ФК9, ФК10, ФК11, ФК16, ФК21, ФК24, ФК25.
ПРН7	Призначати та аналізувати додаткові (обов'язкові та додаткові) методи обстеження (лабораторні, функціональні та/або інструментальні) для пацієнтів із захворюваннями органів і систем організму для проведення диференційної діагностики.	ЗК1, ЗК2, ЗК3, ЗК4, ЗК5, ЗК6, ЗК7, ЗК8, ЗК9, ЗК10, ЗК11, ЗК12, ЗК13, ЗК14, ЗК15; ФК1, ФК2, ФК3, ФК4, ФК5, ФК6, ФК7, ФК8, ФК9, ФК10, ФК11, ФК16, ФК21, ФК24, ФК25.
ПРН8	Визначати провідний клінічний синдром або встановлювати, чим обумовлена тяжкість стану потерпілого/постраждалого шляхом прийняття обґрунтованого рішення та оцінки стану людини за будь-яких обставин (в умовах закладу охорони здоров'я та за його межами, у т.ч. в умовах надзвичайної ситуації та бойових дій, в польових умовах, в умовах нестачі інформації та обмеженого часу).	ЗК1, ЗК2, ЗК3, ЗК4, ЗК5, ЗК6, ЗК7, ЗК8, ЗК9, ЗК10, ЗК11, ЗК12, ЗК13, ЗК14, ЗК15; ФК1, ФК2, ФК3, ФК4, ФК5, ФК6, ФК7, ФК8, ФК9, ФК10, ФК11, ФК16, ФК21, ФК24, ФК25.
ПРН9	Визначати характер та принципи лікування хворих (консервативне, оперативне) із захворюваннями, враховуючи вік та стать пацієнта, в умовах закладу охорони здоров'я та за його межами, у т.ч на етапах медичної евакуації і у польових умовах, на підставі попередньо встановленого клінічного діагнозу, дотримуючись відповідних етичних та юридичних норм, шляхом прийняття обґрунтованого рішення за існуючими алгоритмами та стандартними схемами; у разі потреби розширення стандартної схеми вмти обґрунтувати персоналізовані рекомендації під контролем лікаря-керівника в умовах лікувальної установи	ЗК1, ЗК2, ЗК3, ЗК4, ЗК5, ЗК6, ЗК7, ЗК8, ЗК9, ЗК10, ЗК11, ЗК12, ЗК13, ЗК14, ЗК15; ФК1, ФК2, ФК3, ФК4, ФК5, ФК6, ФК7, ФК8, ФК9, ФК10, ФК11, ФК16, ФК21, ФК24, ФК25.
ПРН10	Визначати необхідний режим праці, відпочинку та харчування пацієнта на	ЗК1, ЗК2, ЗК3, ЗК4, ЗК5, ЗК6, ЗК7, ЗК8, ЗК9, ЗК10, ЗК11, ЗК12,

	підставі попереднього та/чи заключного клінічного діагнозу, дотримуючись відповідних етичних та юридичних норм, шляхом прийняття обґрунтованого рішення за існуючими алгоритмами та стандартами.	ЗК13, ЗК14, ЗК15; ФК1, ФК2, ФК3, ФК4, ФК5, ФК6, ФК7, ФК8, ФК9, ФК10, ФК11, ФК16, ФК21, ФК24, ФК25.
ПРН11	Визначати підхід, план та тактику ведення фізіологічної вагітності, фізіологічних пологів та післяпологового періоду шляхом прийняття обґрунтованого рішення за існуючими алгоритмами та стандартними схемами.	-
ПРН12	Проводити оцінку загального стану новонародженої дитини шляхом прийняття обґрунтованого рішення за існуючими алгоритмами та стандартами, дотримуючись відповідних етичних та юридичних норм	-
ПРН13	Проводити оцінку та моніторинг розвитку дитини, надавати рекомендації з вигодовування та особливостей харчування залежно від віку, організовувати проведення профілактичних щеплень за календарем.	-
ПРН14	Визначати тактику та надавати екстрену медичної допомоги при невідкладних станах в умовах обмеженого часу згідно з існуючими клінічними протоколами та стандартами	ЗК1, ЗК2, ЗК3, ЗК4, ЗК5, ЗК6, ЗК7, ЗК8, ЗК9, ЗК10, ЗК11, ЗК12, ЗК13, ЗК14, ЗК15; ФК1, ФК2, ФК3, ФК4, ФК5, ФК6, ФК7, ФК8, ФК9, ФК10, ФК11, ФК16, ФК21, ФК24, ФК25.
ПРН15	Організовувати надання медичної допомоги та лікувально-евакуаційних заходів населенню та військовослужбовцям в умовах надзвичайних ситуації та бойових дій, у т.ч. у польових умовах.	-
ПРН16	Формувати раціональні медичні маршрути пацієнтів; організовувати взаємодію з колегами у своєму та інших закладах, організаціях та установах; застосовувати інструменти просування медичних послуг на ринку на підставі аналізу потреб населення, в умовах закладу охорони здоров'я, його підрозділу та у конкурентному середовищі.	-
ПРН17	Виконувати медичні маніпуляції в умовах лікувального закладу, на виробництві та вдома у пацієнта на підставі	ЗК1, ЗК2, ЗК3, ЗК4, ЗК5, ЗК6, ЗК7, ЗК8, ЗК9, ЗК10, ЗК11, ЗК12, ЗК13, ЗК14, ЗК15;

	попереднього клінічного діагнозу та/або показників стану пацієнта шляхом прийняття обґрунтованого рішення, дотримуючись відповідних етичних та юридичних норм.	ФК1, ФК2, ФК3, ФК4, ФК5, ФК6, ФК7, ФК8, ФК9, ФК10, ФК11, ФК16, ФК21, ФК24, ФК25.
ПРН18	Визначати стан функціонування та обмежень життєдіяльності особи та тривалість непрацездатності з оформленням відповідних документів в умовах закладу охорони здоров'я на підставі даних про захворювання та його перебіг, особливості професійної діяльності людини, тощо. Вести медичну документацію щодо пацієнта та певного контингенту населення на підставі нормативних документів.	ЗК1, ЗК2, ЗК3, ЗК4, ЗК5, ЗК6, ЗК7, ЗК8, ЗК9, ЗК10, ЗК11, ЗК12, ЗК13, ЗК14, ЗК15; ФК1, ФК2, ФК3, ФК4, ФК5, ФК6, ФК7, ФК8, ФК9, ФК10, ФК11, ФК16, ФК21, ФК24, ФК25.
ПРН19	Планувати та втілювати систему протиепідемічних та профілактичних заходів щодо виникнення та розповсюдження захворювань серед населення.	ЗК1, ЗК2, ЗК3, ЗК4, ЗК5, ЗК6, ЗК7, ЗК8, ЗК9, ЗК10, ЗК11, ЗК12, ЗК13, ЗК14, ЗК15; ФК1, ФК2, ФК3, ФК4, ФК5, ФК6, ФК7, ФК8, ФК9, ФК10, ФК11, ФК16, ФК21, ФК24, ФК25.
ПРН20	Аналізувати епідеміологічний стан та проводити заходи масової й індивідуальної, загальної й локальної профілактики інфекційних хвороб.	ЗК1, ЗК2, ЗК3, ЗК4, ЗК5, ЗК6, ЗК7, ЗК8, ЗК9, ЗК10, ЗК11, ЗК12, ЗК13, ЗК14, ЗК15; ФК1, ФК2, ФК3, ФК4, ФК5, ФК6, ФК7, ФК8, ФК9, ФК10, ФК11, ФК16, ФК21, ФК24, ФК25.
ПРН21	Знаходити необхідну інформацію у професійній літературі та базах даних інших джерел, аналізувати, оцінювати та адекватно застосовувати цю інформацію.	ЗК1, ЗК2, ЗК3, ЗК4, ЗК5, ЗК6, ЗК7, ЗК8, ЗК9, ЗК10, ЗК11, ЗК12, ЗК13, ЗК14, ЗК15; ФК1, ФК2, ФК3, ФК4, ФК5, ФК6, ФК7, ФК8, ФК9, ФК10, ФК11, ФК16, ФК21, ФК24, ФК25.
ПРН22	Застосовувати сучасні цифрові технології, спеціалізоване програмне забезпечення, статистичні методи аналізу даних для розв'язання складних задач охорони здоров'я та дослідницької роботи.	ЗК1, ЗК2, ЗК3, ЗК4, ЗК5, ЗК6, ЗК7, ЗК8, ЗК9, ЗК10, ЗК11, ЗК12, ЗК13, ЗК14, ЗК15; ФК1, ФК2, ФК3, ФК4, ФК5, ФК6, ФК7, ФК8, ФК9, ФК10, ФК11, ФК16, ФК21, ФК24, ФК25.
ПРН23	Оцінювати вплив довкілля на стан здоров'я людини для оцінки захворюваності населення.	ЗК1, ЗК2, ЗК3, ЗК4, ЗК5, ЗК6, ЗК7, ЗК8, ЗК9, ЗК10, ЗК11, ЗК12, ЗК13, ЗК14, ЗК15; ФК1, ФК2, ФК3, ФК4, ФК5, ФК6, ФК7, ФК8, ФК9, ФК10, ФК11, ФК16, ФК21, ФК24,

		ФК25.
ПРН24	Забезпечувати необхідний рівень індивідуальної безпеки (власної та осіб, про яких піклується) у разі виникнення типових небезпечних ситуацій в індивідуальному полі діяльності	-
ПРН25	Зрозуміло і однозначно доносити власні знання, висновки та аргументацію з проблем охорони здоров'я та дотичних питань до фахівців і нефахівців.	ЗК1, ЗК2, ЗК3, ЗК4, ЗК5, ЗК6, ЗК7, ЗК8, ЗК9, ЗК10, ЗК11, ЗК12, ЗК13, ЗК14, ЗК15; ФК1, ФК2, ФК3, ФК4, ФК5, ФК6, ФК7, ФК8, ФК9, ФК10, ФК11, ФК16, ФК21, ФК24, ФК25.
ПРН26	Управляти робочими процесами у сфері охорони здоров'я, які можуть бути складними, непередбачуваними та потребувати нових стратегічних підходів; організувати роботу та професійний розвиток персоналу з урахуванням набутих навиків ефективної роботи в команді з дотриманням позицій лідерства, належної якості, доступності і справедливості, забезпечення надання інтегрованої медичної допомоги.	ЗК1, ЗК2, ЗК3, ЗК4, ЗК5, ЗК6, ЗК7, ЗК8, ЗК9, ЗК10, ЗК11, ЗК12, ЗК13, ЗК14, ЗК15; ФК1, ФК2, ФК3, ФК4, ФК5, ФК6, ФК7, ФК8, ФК9, ФК10, ФК11, ФК16, ФК21, ФК24, ФК25.
ПРН27	Вільно спілкуватися державною та англійською мовою як усно так і письмово для обговорення професійної діяльності, досліджень та проєктів	ЗК1, ЗК2, ЗК3, ЗК4, ЗК5, ЗК6, ЗК7, ЗК8, ЗК9, ЗК10, ЗК11, ЗК12, ЗК13, ЗК14, ЗК15; ФК1, ФК2, ФК3, ФК4, ФК5, ФК6, ФК7, ФК8, ФК9, ФК10, ФК11, ФК16, ФК21, ФК24, ФК25.
ПРН28	Приймати ефективні рішення з проблем охорони здоров'я, оцінювати потрібні ресурси, враховувати соціальні, економічні та етичні наслідки.	ЗК1, ЗК2, ЗК3, ЗК4, ЗК5, ЗК6, ЗК7, ЗК8, ЗК9, ЗК10, ЗК11, ЗК12, ЗК13, ЗК14, ЗК15; ФК1, ФК2, ФК3, ФК4, ФК5, ФК6, ФК7, ФК8, ФК9, ФК10, ФК11, ФК16, ФК21, ФК24, ФК25.
ПРН29	Планувати, організувати та проводити заходи зі специфічної профілактики інфекційних захворювань, у т.ч. згідно з Національним календарем профілактичних щеплень, як обов'язкових так і рекомендованих. Управляти залишками вакцин, організувати додаткові вакцинальні кампанії та заходи з імунопрофілактики.	-

Результати навчання:

Інтегративні кінцеві програмні результати навчання, формуванню яких сприяє навчальна дисципліна:

виділяти клінічні симптоми, використовувати дані анамнезу хворого, дані огляду хворого, встановити вірогідний синдром, попередній діагноз. Збирати інформацію про загальний стан пацієнта на підставі результатів лабораторних та інструментальних досліджень, оцінювати інформацію щодо діагнозу.

Результати навчання для дисципліни:

Знати:

- Топографічну і клінічну анатомію верхніх дихальних шляхів і вуха у віковому аспекті;
- Фізіологію ЛОР-органів; взаємний зв'язок функціональних систем організму і рівні їх регуляції;
- Клінічні і функціональні методи дослідження в отоларингології;
- Причини виникнення патологічних процесів верхніх дихальних шляхів і вуха;
- Механізм їх розвитку і клінічні прояви у віковому аспекті;
- Клінічну симптоматику, діагностику і лікування основних хвороб носа і приносних пазух, зовнішнього, середнього і внутрішнього вуха, глотки, гортані, їх профілактику у віковому аспекті;
- Принципи надання невідкладної допомоги при ургентній ЛОР-патології;
- Клінічну симптоматику граничних станів в оториноларингології;
- Принципи підготовки хворих до операції і ведення в післяопераційному періоді;
- Питання асептики;
- Засоби і методи знеболювання при оториноларингологічних операціях;
- Основи фармакотерапії в оториноларингології, показання і протипоказання до санаторно-курортного лікування ЛОР-хворих;
- Дієтотерапія при ЛОР-хворобах;
- Обладнання операційних, хірургічних інструментарій, який використовується при різних операціях на ЛОР-органах;
- Основи експертизи тимчасової і постійної непрацездатності.
- Правові питання діяльності лікаря отоларинголога;
- Питання організації ЛОР-допомоги в екстремальних умовах (епідемії);
- Принципи санітарно-просвітньої роботи.

Вміти:

- Володіти технікою користування лобним рефлектором або лобним освітлювачем, засвоїти методику та відпрацювати техніку ендоскопічного обстеження оториноларингологічного хворого (передня і задня риноскопія, орофарингоскопія, непряма ларингоскопія, отоскопія).
- Провести передню риноскопію, оцінити стан порожнини носа в нормі та в разі відхилень від норми.
- Виконати задню риноскопію, оцінити стан задніх відділів носа і носової частини глотки в нормі та в разі відхилень від норми. Провести орофарингоскопію, оцінити стан порожнини рота і ротової частини глотки в нормі та в разі відхилень від норми. Виконати непряму ларингоскопію, оцінити стан гортанної частини глотки та гортані в нормі та в разі відхилень від норми.
- Провести отоскопію, оцінити стан зовнішнього слухового ходу і барабанної перетинки в нормі та в разі відхилень від норми.
- Розпізнавати найрозповсюдженіші ЛОР-хвороби та їх ускладнення.
- Дослідити слух за допомогою «живої» мови та камертонів. Оцінити типові види аудіограми в нормі, в разі порушення звукопровідного, звукосприймального апарату та їх комбінованого ураження.
- Оцінити дані рентгенологічного дослідження рентгенограм носа та приносних пазух, скроневої кістки, глотки, гортані комп'ютерної або магнітно-резонансної томографії.
- Оцінити дані лабораторних методів дослідження (загальний аналіз крові, коагулограма,

- спинномозкова рідина, вміст приносних пазух).
- Встановити попередній діагноз і вміти провести диференційну діагностику ЛОР-хвороб.
- Скласти план обстеження ЛОР-органів. Скласти план лікування хворого із зазначеною патологією.
- Виконувати типові ендоскопічні методи дослідження ЛОР-органів.
- Вміти виконати типові маніпуляції: промивання і туалет вуха, видалення сірчаної пробки та стороннього тіла, введення вушних крапель у барабанну порожнину та слухову трубу методом компресії, вкладання у вухо турунди, пневмомасаж барабанної перетинки, продування слухових труб за методикою Політцера, накладання вушної пов'язки, мати уявлення про методику катетеризації слухової труби.
- Провести такі маніпуляції: взяття мазків з носа та горла, змашування, зрошування й інсуфляцію глотки лікарськими речовинами, промивання лакун, дослідити носове дихання у дітей з гіпертрофією глоткового мигдалика.
- Вміти виконати вливання лікарських речовин у гортань, накладати компрес на ділянки шиї.
- Засвоїти навички користування трахеостомічною канюлею та догляду за трахеостоמוю.

2. Інформаційний обсяг навчальної дисципліни:

На вивчення навчальної дисципліни відводиться 3 кредитів ЄКТС 90 годин.

Якщо є необхідність структурувати дисципліну на 4-й змістові розділи:

Змістовий розділ 1. Клінічна анатомія, фізіологія. Методи дослідження ЛОР-органів :

Тема 1. Введення у спеціальність. Ендоскопічні методи дослідження ЛОР - органів.

Клінічна анатомія, фізіологія та методи дослідження зовнішнього та середнього вуха.

Оволодіти практичними навичками: користуватись лобним рефлектором, проводити риноскопію, орофарингоскопію, отоскопію, непрямую ларингоскопію дослідження прохідності слухової труби. Вивчити клінічну анатомію зовнішнього та середнього вуха.

Тема 2. Клінічна анатомія, фізіологія та методи дослідження слухового та вестибулярного аналізатора.

Вивчити клінічну анатомію внутрішнього вуха. Теорії звукопроведення та звукосприйняття. Дослідження слухової функції: визначення гостроти слуху мовою, камертонами. Зміни на аудіограмі, які характерні для порушення системи звукопроведення. Зміни на аудіограмі, які характерні для порушення системи звукосприйняття. Ністагм, його характеристики. Основні закономірності ністагму.

Тема 3. Клінічна анатомія, фізіологія та методи дослідження носа, приносних пазух, глотки і гортані. Хемосенсорна і синопнальна дисфункція при SARS-CoV-2(COVID-19).

Вивчити анатомію носа. Порожнини носа, структури його стінок. Функціональні відділи порожнини носа. Особливості будови носової системи у дитячому віці. Хемосенсорну і синопнальну дисфункцію при SARS-CoV-2(COVID-19). Методи дослідження порожнини носа і приносних пазух. Анатомічні утворення носоглотки, ротоглотки, гортаноглотки. Структури і функції лімфоаденоїдного глоткового кільця. Клінічну анатомію та фізіологію гортані.

Змістовий розділ 2. Хвороби вуха:

Тема 4. Хвороби зовнішнього та середнього вуха. Ускладнення.

Вивчити захворювання зовнішнього вуха. Етіологію, патогенез, клінічні симптоми, методи лікування захворювань зовнішнього вуха. Стадії гострого гнійного середнього отиту, клініку, діагностику. Оцінити дані отоскопії у хворих з гострим запаленням середнього вуха, рентгенографії скроневої кістки за Шюллером, КТ і МРТ-дослідження вуха. Обґрунтувати діагноз, на основі скарг призначити лікування у залежності від стадії хвороби. Проводити диференційну діагностику гострого гнійного середнього отиту, мастоїдиту з зовнішнім отитом. Призначити лікування (консервативне і хірургічне).

Тема 5. Хронічний гнійний середній отит (мезотимпаніт, епітимпаніт). Ускладнення.

Вивчити і провести диференційну діагностику хронічного гнійного середнього отиту(мезотимпаніту та епітимпаніту), з холестеатомою. Призначити лікування (консервативне і

хірургічне). Знати показання до радикальної операції на вусі, її етапи та до слуховідновлюючих операцій. Вивчити про лабіринтит- етіологію, клінічні форми, діагностику та лікування. Отогенні внутрішньочерепні ускладнення.

Тема 6. Негнійні хвороби вуха. Знати про гострий та хронічний катар середнього вуха, ексудативний середній отит причини, дані отоскопії, дослідження слухової функції. Методи консервативного і хірургічного лікування. Сенсоневральну приглухуватість – класифікацію, патогенез, діагностику, методи консервативного лікування. Отосклероз – клінічні симптоми, дані акуметрії та вестибулометрії. Принципи консервативного і хірургічного лікування. Вивчити про хворобу Мен'єра, патогенез, консервативну терапію, показання до хірургічного лікування. Профілактику порушень слуху. Значення сурдологічних центрів в диспансеризації хворих із хворобами вуха.

Змістовий розділ 3. Хвороби верхніх дихальних шляхів:

Тема 7. Гострі та хронічні хвороби носа. Ускладнення.

Знати про деформацію зовнішнього носа і носової перегородки. Фурункул носа, можливі ускладнення. Принципи лікування. Гострі і хронічні риніти. Диференційну діагностику гострого риніту, грипу, гострої респіраторної вірусної інфекції. Вивчити основні форми хронічного риніту (катаральний, гіпертрофічний, атрофічний, вазомоторний), клініку, діагностику та лікування. Алергічні риніти. Сезонний алергічний риніт (поліноз, сінна лихоманка). Цілорічний алергічний риніт.

Тема 8. Гострі та хронічні хвороби приносових пазух в т.ч. симптоми SARS-CoV-2(COVID-19). Ускладнення. Знати симптоми SARS-CoV-2(COVID-19). Гострий і хронічний синусит - класифікацію, загальні і місцеві симптоми. Додаткові методи дослідження: рентгенографія, КТ, МРТ, термографія та інші. Лікування – консервативне і хірургічне. Клініка, діагностика ускладнень, принципи лікування.

Тема 9. Гострі хвороби горла. Ускладнення. Знати про гострий фарингіт, клініку, лікування. Гострі первинні тонзиліти: катаральна, фолікулярна, лакунарна, виразково-плівчаста ангіни. Диференційну діагностику. Загальні принципи обстеження, лікування та профілактики. Ускладнення ангін. Гострі вторинні тонзиліти. Методи лікування. Хронічний фарингіт і його форми. Фарингомікоз.

Тема 10. Хронічні хвороби горла. Знати про хронічний тонзиліт: етіологію, патогенез та діагностику. Класифікацію хронічного тонзиліту. Місцеві ознаки. Приклади формулювання діагнозу. Консервативні методи лікування. Показання до хірургічного лікування. Тонзилектомія. Гіпертрофія глоткового, піднебінних і язикового мигдаликів, аденоїдит. Принципи лікування (консервативного та хірургічного). Показання і протипоказання до тонзилотомії, аденотомії.

Тема 11. Гострі та хронічні хвороби гортані. Ускладнення. Знати про гострий катаральний ларингіт, гортанну ангіну, флегмонозний ларингіт, абсцес надгортанника, хондроперихондрит гортані. Гострий ларинготрахеїт у дітей: етіологію, патогенез, клінічну класифікацію, клініку, принципи лікування. Дифтерію гортані. Хронічний ларингіт: катаральний, гіпертрофічний, атрофічний. Різновиди обмежених форм гіперпластичних ларингітів. Передпухлинні хвороби гортані діагностику. Принципи консервативного та хірургічного лікування. Мікрохірургічні втручання у порожнині гортані.

Тема 12. Травми, сторонні тіла, кровотечі ЛОР- органів та невідкладна допомога при них. Місцеві і загальні причини носових кровотеч. Місцеві і загальні засоби зупинки носових кровотеч. Техніку передньої і задньої тампонади носа. Проводити діагностику травм носа, приносових пазух (за допомогою пальпації, огляду, рентгенографії кісток носа, приносових пазух). Надавати першу допомогу при травмах. Знати різновиди сторонніх тіл вуха, глотки, носа симптоматику, особливості видалення. Вивчити механізм аспірації сторонніх тіл у дихальні шляхи. Методи діагностики і видалення.

Змістовий розділ 4. Пухлини ЛОР-органів:

Тема 13. Пухлини ЛОР-органів. Інфекційні гранульоми верхніх дихальних шляхів.

Знати доброякісні пухлини носа і приносних пазух, пухлини глотки. Доброякісні пухлини гортані. Принципи діагностики та лікування. Злоякісні пухлини верхніх дихальних шляхів та вуха. Злоякісні пухлини гортані -рак гортані: стадії захворювання, клініку, діагностику, вибір методу лікування у залежності від локалізації та стадії пухлини. Профілактику злоякісних новоутворень. Інфекційні гранульоми верхніх дихальних шляхів. Знати етіологію, епідеміологію, особливості локалізації, клінічні стадії, діагностику. Сучасні методи лікування інфекційних гранулом верхніх дихальних шляхів та вуха.

3. Структура навчальної дисципліни

Тема	Лекції	Практичні (семінарські) заняття	СРС	Індивідуальна робота
Змістовий розділ I. Клінічна анатомія, фізіологія. Методи дослідження ЛОР- органів				
1.Тема 1. Введення у спеціальність. Ендоскопічні методи дослідження ЛОР - органів. Клінічна анатомія, фізіологія та методи дослідження зовнішнього та середнього вуха.	-	3	3	
2. Тема 2. Клінічна анатомія, фізіологія та методи дослідження слухового та вестибулярного аналізатора.	-	3	3	
3. Тема 3. Клінічна анатомія, фізіологія та методи дослідження носа, приносних пазух, глотки і гортані. Хемосенсорна і синоназальна дисфункція при SARS-CoV-2(COVID-19).	-	3	4	
Разом за змістовим розділом 1	-	9	10	
Змістовий розділ 2. Хвороби вуха				
1.Тема 4. Хвороби зовнішнього та середнього вуха. Ускладнення.	1	3	-	
2.Тема 5. Хронічний гнійний середній отит (мезотимпаніт, епітимпаніт). Ускладнення.	1	3	5	
3.Тема 6. Негнійні хвороби вуха.	-	3	5	
Разом за змістовим розділом 2	2	9	10	
Змістовий розділ 3. Хвороби верхніх дихальних шляхів				
1.Тема 7. Гострі та хронічні хвороби носа. Ускладнення.	1	3	3	
2.Тема 8. Гострі та хронічні хвороби приносних пазух в т.ч. симптоми SARS-CoV-2(COVID-19). Ускладнення.	1	3	5	
3.Тема 9. Гострі хвороби горла. Ускладнення.	1	3	3	
4.Тема 10. Хронічні хвороби горла.	1	3	1	

5.Тема 11. Гострі та хронічні хвороби гортані. Ускладнення.	1	3	3	
6.Тема 12. Травми, сторонні тіла, кровотечі ЛОР-органів та невідкладна допомога при них.	1	2	5	
Разом за змістовим розділом 3	6	17	20	
Змістовний розділ 4. Пухлини ЛОР-органів				
1.Тема 13. Пухлини ЛОР-органів. Інфекційні гранульоми верхніх дихальних шляхів.	-	2	5	
Разом за змістовим розділом 4	-	2	5	
Усього годин 90/3 кредитів ECTS	8	37	45	
Підсумковий контроль				Диференційний залік

4. Тематичний план лекцій

№ з.п.	ТЕМА	Кількість годин
1.	Зовнішній отит. Гострий середній отит. Мастоїдит. Хронічний гнійний середній отит. Отогенні внутрішньочерепні ускладнення.	2
2.	Хвороби носа та приносних пазух. Риногенні орбітальні та внутрішньочерепні ускладнення.	2
3.	Гострі та хронічні хвороби горла. Хвороби гортані.	2
4.	Невідкладні стани у отоларингології.	2
	Всього:	8

5. Тематичний план практичних (семінарських) занять

№ з.п.	ТЕМА	Кількість годин
1.	Введення у спеціальність. Ендоскопічні методи дослідження ЛОР – органів. Клінічна анатомія, фізіологія та методи дослідження зовнішнього та середнього вуха.	3
2.	Клінічна анатомія, фізіологія та методи дослідження слухового та вестибулярного аналізатора.	3
3.	Клінічна анатомія, фізіологія та методи дослідження носа, приносних пазух, глотки і гортані. Хемосенсорна і синовазальна дисфункція при SARS-CoV-2(COVID-19).	3
4.	Хвороби зовнішнього та середнього вуха. Ускладнення.	3
5.	Хронічний гнійний середній отит (мезотимпаніт, епітимпаніт). Ускладнення.	3
6.	Негнійні хвороби вуха.	3
7.	Гострі та хронічні хвороби носа. Ускладнення.	3

8.	Гострі та хронічні хвороби приносових пазух в т.ч. симптоми SARS-CoV-2(COVID-19). Ускладнення.	3
9.	Гострі хвороби горла. Ускладнення.	3
10.	Хронічні хвороби горла.	3
11.	Гострі та хронічні хвороби гортані. Ускладнення.	3
12.	Травми, сторонні тіла, кровотечі ЛОР- органів та невідкладна допомога при них.	2
13.	Пухлини ЛОР-органів. Інфекційні гранульоми верхніх дихальних шляхів.	2
Всього:		37

6. Тематичний план самостійної роботи студентів

№ з.п.	ТЕМА	Кількість годин	Вид контролю
1.	Диференційна діагностика порушень звукопровідного та звукосприймального апаратів.	2	Презентація (20-ть слайдів друкованого тексту не враховуючи малюнки).
2.	Отогенні внутрішньочерепні ускладнення та отогенний сепсис.	2	
3.	Носовий клапан, остеомеатальний комплекс.	2	
4.	Деформація зовнішнього носа. Ринопластика.	3	
5.	Функціональні захворювання голосового апарату.	3	
6.	Фізіологія лімфаденоїдного глоткового кільця.	3	
7.	Методи дослідження нюху. Порушення нюху при SARS-CoV-2(COVID-19). Методи реабілітації при порушеннях нюху.	3	
8.	Ускладнення ангін.	3	
9.	Алергічні хвороби ЛОР-органів.	3	
10.	Мікози ЛОР-органів.	3	
11.	Фітотерапія в оториноларингології.	3	
12.	Фізіотерапія в оториноларингології.	3	
13.	Носові кровотечі. Причини, методи зупинки.	3	
14.	Сторонні тіла ЛОР-органів.	3	
15.	Злоякісні пухлини глотки.	3	
16.	Ураження ЛОР-органів в бойових діях (акутравма, баротравма).	3	
Всього:		45	

7. Індивідуальні завдання- Індивідуальне завдання заплановане згідно навчального плану презентація (20-ть слайдів друкованого тексту не враховуючи малюнки).

8. Методи навчання:

- Основні форми навчального процесу при вивченні дисципліни «Оториноларингологія»: навчальні заняття; самостійна робота студентів; робота в наукових бібліотеках та мережі Інтернет;
- Види навчальної роботи студентів: лекція; практичне заняття; консультація; диференційний залік.

Викладання дисципліни «Оториноларингологія» забезпечується наступними методами:

- вербальними, що забезпечують сприймання і засвоєння знань студентами (пояснення, розповідь, бесіда, інструктаж);
- наочними (спостереження, ілюстрація, демонстрація);
- практичними для застосування знань і набуття й закріплення умінь і навичок;
- перевіркою й оцінюванням знань, умінь і навичок;
- інноваційними методами навчання: ділова гра, кейс-метод.
- заохоченням за наукові публікації, студентські конференції тощо.

Максимальна ефективність навчання досягається лише за умови системного поєднання даних методів.

Протягом циклу дисципліни «Оториноларингологія» студенти мають змогу працювати з муляжами, на яких відпрацьовують методи діагностики і лікування певної ЛОР-патології. На практичних заняттях демонструються відеофільми де описуються принципові моменти з анатомії і фізіології ЛОР-органів, а також методи діагностики ЛОР-хвороб. Крім того проводяться клінічні розбори окремих ситуацій на прикладах пацієнтів клініки. На кожному практичному занятті кожний студент вирішує ситуаційну задачу формату Крок-2 та тестові завдання.

При вивченні дисципліни «Оториноларингологія» використовуються різноманітні методи навчання, а саме: вербальні (словесні), наочні та практичні методи, які включають в себе як подання матеріалу викладачем (лекція, розповідь, пояснення, бесіда), так і роботу студентів з книжкою (підручником, довідковою, науково-популярною і навчальною літературою) та комп'ютерними програмами чи глобальною мережею Інтернет; робота з роздатковим матеріалом, виконання тестових завдань та ін. В ході лекцій використовуються наступні методи: пояснювально-ілюстративний, або інформаційно-рецептивний метод (розповідь, лекція, пояснення, робота з роздатковим матеріалом, підручником, демонстрація та ін.) Під час викладання навчального матеріалу лекції використовується мультимедійна презентація.

9.Методи контролю:

Оцінювання знань студентів проводиться після виконання усіх видів робіт, що зобов'язаний виконати студент під час проведення поточного, підсумкового контролю, самостійної роботи, та критерії їх оцінювання.

- Види контролю (поточний і підсумковий).
- Форма підсумкового контролю відповідно до навчального плану диференційований залік.
- Критерії оцінювання.

10.Поточний контроль здійснюється під час проведення навчальних занять і має на меті перевірку засвоєння студентами навчального матеріалу. Форми оцінювання поточної навчальної діяльності є стандартизованими і включають контроль теоретичної та практичної підготовки.

10.1. Оцінювання поточної навчальної діяльності. Під час оцінювання засвоєння кожної теми за поточну навчальну діяльність студенту виставляються оцінки за 4-ри бальною шкалою. При цьому враховуються усі види робіт, передбачені програмою дисципліни. Студент має отримати оцінку з кожної теми для подальшої конвертації оцінок у бали за багатобальною (200-бальною) шкалою.

11. Форма підсумкового контролю успішності навчання- диференційований залік.

Семестровий диференційований залік - це форма підсумкового контролю, що полягає в оцінці засвоєння студентом навчального матеріалу з навчальної дисципліни на підставі поточного контролю та виконаних індивідуальних завдань на останньому занятті(написання ситуаційних задач та питань- контрольних завдань).

12.Схема нарахування та розподіл балів, які отримують студенти:

Для дисциплін формою підсумкового контролю яких є екзамен (диференційований залік):

Максимальна кількість балів, яку може набрати студент за поточну навчальну діяльність для допуску до диференційованого заліку становить 120 балів.

Мінімальна кількість балів, яку повинен набрати студент за поточну навчальну діяльність для допуску до диференційованого заліку становить 72 бали.

Розрахунок кількості балів проводиться на підставі отриманих студентом оцінок за 4-ри бальною (національною) шкалою під час вивчення дисципліни, шляхом обчислення середнього арифметичного (СА), округленого до двох знаків після коми. Отримана величина конвертується у бали за багатобальною шкалою таким чином:

$$x = \frac{CA \times 120}{5}$$

Для зручності наведено таблицю перерахунку за 200-бальною шкалою:

Перерахунок середньої оцінки за поточну діяльність у багатобальну шкалу для дисциплін, що завершуються екзаменом(диференційним заліком).

4-бальна шкала	200-бальна шкала	4-бальна шкала	200-бальна шкала	4-бальна шкала	200-бальна шкала	4-бальна шкала	200-бальна шкала
5	120	4.45	107	3.91	94	3.37	81
4.95	119	4.41	106	3.87	93	3.33	80
4.91	118	4.37	105	3.83	92	3.29	79
4.87	117	4.33	104	3.79	91	3.25	78
4.83	116	4.29	103	3.74	90	3.2	77
4.79	115	4.25	102	3.7	89	3.16	76
4.75	114	4.2	101	3.66	88	3.12	75
4.7	113	4.16	100	3.62	87	3.08	74
4.66	112	4.12	99	3.58	86	3.04	73
4.62	111	4.08	98	3.54	85	3	72
4.58	ПО	4.04	97	3.49	84	Менше 3	Недостатньо
4.54	109	3.99	96	3.45	83		
4.5	108	3.95	95	3.41	82		

Самостійна робота студентів оцінюється під час поточного контролю теми на відповідному занятті. Засвоєння тем, які виносяться на самостійну роботу контролюється при підсумковому контролі.

Максимальна кількість балів, яку може набрати студент при складанні диференційного заліку становить 80.

Мінімальна кількість балів - при диференційному заліку -не менше 50.

Оцінка з дисципліни, яка завершується диференційованим заліком визначається, як сума балів за поточну навчальну діяльність (не менше 72) та балів за виконання індивідуальних завдань(написанні ситуаційних задач і питань-контрольних завдань) на останньому занятті (не менше 50).

Бали з дисципліни для студентів, які успішно виконали програму, конвертуються у традиційну 4-ри бальну шкалу за абсолютними критеріями, які наведено нижче у таблиці:

Бали з дисципліни	Оцінка за 4-ри бальною шкалою
Від 170 до 200 балів	5
Від 140 до 169 балів	4

Від 139 балів до мінімальної кількості балів, яку повинен набрати студент	3
Нижче мінімальної кількості балів, яку повинен набрати студент	2

Об'єктивність оцінювання навчальної діяльності здобувачів освіти перевіряється статистичними методами (коефіцієнт кореляції між оцінкою ECTS та оцінкою за національною шкалою).

13.Методичне забезпечення:

1. Матеріали підготовки до лекцій.
2. Презентації лекцій.
3. Матеріали підготовки до практичних занять
4. Методичні вказівки до практичних занять.
5. Методичні вказівки для самостійної роботи.
6. Варіанти завдань для самостійної та індивідуальної роботи студентів.
7. Тестові завдання для підсумкового тестового контролю.
8. Тестові завдання для щоденного контролю.
9. Варіанти теоретичних питань для самостійного вивчення.

14.Рекомендована література:

Основна(Базова):

1.Оториноларингологія: підручник / Д.І. Заболотний, Ю.В. Мітін, С.Б. Безшапочний, Ю.В.

Дєєва. — 4-е видання. К.: ВСВ «Медицина», 2020. - 472 с.(чорно-білі) + 32 кольорові
вклейки.

2.Пропедевтика оториноларингології підручник для лікарів -інтернів та слухачів ФПДО. За ред.проф. Кіцера О. Ом. та доц. Цимара А.В. Автори за абеткою: Бариляк А.Ю., Кіцера О.О., Кіцера О.Ом., Крук М.Б., Крук М.М., Москалик О.Є., Пушкарьова В.М., Семенюк О.О., Цимар А.В., Чорній О.В.– Львів-2019.- 377 С.

3.Невідкладна оториноларингологія мирного і воєнного часу посібник для лікарів та слухачів ФПДО. За ред. проф. Кіцера О. Ом. Автори за абеткою: Гербіш Ю.О., Кіцера, О.Ом., Кіцера О.О., Москалик О.Є., Пушкарьова В.М., Семенюк О.О., Семчишин І.М., Цимар А.В.,Чорній О.В. – Львів-2020.- 235 С.

4.Клінічні задачі з отоларингології. Навчально-методичний посібник. Випуск 1. За ред. проф. Кіцера О. Ом., Кіцери О.О., Москалик О.Є., Чорній О.В.–Автори за абеткою: Бариляк А.Ю., Гаєвський В.Ю.,Кіцера О.О., Кіцера О.Ом., Крук М.М., Москалик О.Є., Семенюк О.О., Тинітовська О.І.,Цимар А.В., Чорній О.В.–Львів-2023.- 136 с.

Допоміжна:

1.Запалення та гіпертрофія язикового мигдалика /А. А. Лайко, Д. І. Заболотний, Ю. В. Гавриленко, , О. І. Яшан, Д.Д. Заболотна, В. В. Синяченко, А. В. Ткаліна, Т.М. Осадча, Л. А. Шух. Монографія.- Вінниця: ТОВ "Меркьюрі-Поділля", 2022. - 136 с.

2.Консервативне лікування в оториноларингології дитячого віку /А. А. Лайко, Д. І. Заболотний, В. В. Синяченко, Ю. В. Гавриленко, Д.Д. Заболотна, О. В. Ковтуненко, О. І. Яшан, А. В. Ткаліна, Т.М. Осадча, Л. А. Шух. Навчально-методичний посібник. – Вінниця: ТОВ "Меркьюрі-Поділля", 2022. - 240 с.

3. Дитяча оториноларингологія: Національний підручник, друге доповнене видання // А.А. Лайко, Д.Д. Заболотна, О.М. Борисенко, Ю.В. Гавриленко, В.В. Синяченко, С.М. Тимчук, І.А. Косаківська, В.В. Сегал, Л.А. Шух; за ред. проф. А. А. Лайка// — Вінниця, ТОВ «Меркьюрі-Поділля», 2021. — 596 с.
4. Гонзиліт (хронічний, рекурентний, рецидивуючий): просто про складне. Монографія / А.Л. Косаковський, С. А. Левицька — Вінниця: ТОВ «Меркьюрі-Поділля» - 2021. — 188 с.
5. А. А. Лайко, Д.І. Заболотний, О.М. Борисенко, Ю. В. Гавриленко, О. І. Яшан, А. Л. Косаковський, В. В. Синяченко, Д. Д. Заболотна, І. В. Березнюк, І. А. Косаківська, Н. О. Юревич. Сучасні методи діагностики та мікрохірургії хвороб вуха у дітей. Навч.-метод. посібник. — К.: Логос, 2021. — 212 с.
6. А. А. Лайко, Д.І. Заболотний, Ю. В. Гавриленко, О. І. Яшан, Д. Д. Заболотна, А. Л. Косаковський, Т.А. Шидловська, К.Ю. Куреньова, В. В. Синяченко, І. А. Косаківська, А.В. Ткаліна, Т.М. Осадча, Л.А. Шух. Гострі неспецифічні хвороби гортані. Монографія. — Вінниця, ТОВ «Меркьюрі-Поділля», 2021. — 235 с.
7. Дитяча ринологія. Навч.-метод. посібник / під ред. Ф. Юрочка, А. Косаковського, В. Шкорботуна. — Львів: Мс, 2020. — 288 с., іл.
8. Лайко А. А. Роль патології слухової труби у розвитку захворювань середнього вуха / А. А. Лайко, Ю. В. Гавриленко, О. М. Борисенко, В. В. Березнюк // — Вінниця «Твори», 2020— 169 с.
9. А. А. Лайко, А. Л. Косаковський, Ю. В. Гавриленко, О. І. Яшан, В. В. Синяченко, В. В. Кіщук, І. А. Косаківська, Л. А. Шух, Н. О. Юревич, Т. М. Осадча. Ендоскопічна хірургія верхніх дихальних шляхів у дітей. Навч.-метод. посібник. — К.: Логос, 2020. — 130 с.
10. А. А. Лайко, Ю. В. Гавриленко, В. В. Березнюк, Т. М. Осадча. Діагностика та лікування хронічних хвороб глотки у дітей, хворих на цукровий діабет 1-го типу. — К.: Логос, 2020 — 142 с. (НМ Посібник)
11. А. А. Лайко, Ю. В. Гавриленко, О.Ф. Мельников, Г.І. Гарюк, В.В. Кіщук, Л. М. Руденко, Т. М. Осадча, І. В. Березнюк, Л. А. Шух. Хвороби ЛОР-органів у дітей, хворих на цукровий діабет 1-го типу. — Вінниця «Твори», 2020 — 169 с. (Монографія)
12. Косаковський А.Л., Юрочко Ф.Б., Копанська Д. Б. Середній отит. Атлас. Видання друге, доповнене. - К.: НМАПО імені П.Л. Шупика, 2020. — 76 с.
13. Косаковський А. Л., Лайко А. А., Косаківська І. А., Синяченко В. В., Бредун О. Ю., Гавриленко Ю. В., Сапунков О. Д., Мощич О. П. Дитяча оториноларингологія. Збірник тестових завдань: навчальний посібник. -К.: НМАПО імені П. Л. Шупика, 2019. -272 с.
14. Косаковський А., Юрочко Ф., Копанська Д. «Комп'ютерна томографія носа та приносних пазух». Практика оториноларинголога. : Львів.: Видавництво «МС», 2019. — 72 с.
15. Етіологія, патогенез, клініка та лікування хвороб клиноподібної пазухи. / Д. І. Заболотний, А. А. Лайко, О. М. Науменко, О. М. Гончарук, Д. Д. Заболотна, А. В. Ткаліна, Ю. В. Гавриленко, Л. А. Шух, Н. О. Юревич, І. Р. Цвірінько, Е. Р. Ісмагілов // — К.: Логос, 2018 — 162 с. (НМП)
16. Лайко А. А., Заболотна Д. Д., Синяченко В. В., Гавриленко Ю. В. Обсяг і методики обстеження об'єктивного статусу дітей з ЛОР-патологією. Навч.-метод. посібник. — К.: Логос, 2018. — 170 с.

17. Лайко А. А., Заболотний Д. І., Борисенко О. М., Сребняк І. А., Мельников О. Ф., Науменко О. М., Березнюк В. В., Заболотна Д. Д., Синяченко В. В., Косаківська І. А., Гавриленко Ю. В., Ткаліна А. В., Шух Л. А., Юревич Н. О. Хронічні хвороби середнього вуха. Навч.-метод. посібник. – К.: Логос, 2018. – 326 с.

18. Історія кафедри дитячої оториноларингології, аудіології та фоніатрії Національної медичної академії післядипломної освіти імені П. Л. Шупика /А. А. Лайко, А. Л. Косаковський, В. В. Синяченко, Ю. В. Гавриленко. – К.: Логос, 2018. – 102 с.

15. Інформаційні ресурси:

сторінка кафедри оториноларингології на сайті університету.

<https://new.meduniv.lviv.ua/kafedry/kafedra-otorynolaryngologiyi/>

-електронний сайт Національної бібліотеки України імені В.І. Вернадського <http://www.nbuv.gov.ua/>;

-електронний сайт Національної наукової медичної бібліотеки України <https://library.gov.ua/>;

-електронна база наукових публікацій Національної медичної бібліотеки Національного інституту здоров'я США <https://uk.wikipedia.org/wiki/>.

-освітній портал НМУ імені О.О. Богомольця. <http://www.lorlife.kiev.ua/archive.shtml>,
<http://www.ents.com.ua/cong/10.pdf> -<http://nmapo.edu.ua/index.php/uk/>

– офіційний сайт Національної медичної академії післядипломної освіти імені П.Л. Шупика.

- www.meduniver.com

- www.PubMed.com